

233 let od prvega vzpona in osvojitve Triglava / Ribčev Laz, 27. 8. 2011

Lučka Kajfež Bogataj: slavnostni nagovor

Spoštovani planinci, predstavniki Planinske zveze Slovenije, občine Bohinj, gostje Bohinja.

V veliko veselje in čast mi je, da vas lahko nagovorim ob prazniku, ki ga simbolizira 233 let od prvega vzpona in osvojitve Triglava. Prazniki oziroma posebni dnevi v letu so še bolj živi, če poznamo njihovo zgodovino in se vživimo v njihovo vsebino in pomen, ter razvoj. In prav ta praznik je še posebej večplasten: to je praznik velikega človeškega poguma, istočasno praznik večnega človekovega iskanja in raziskovanja, je praznik ljubezni do narave in tudi praznik z močno domovinsko noto. Ne pozabimo, da gre za Triglav, ki je za Slovence že stoletja pomemben narodni simbol.

Spomnimo se torej davnega 26. avgusta 1778, ko so na vrh Triglava kot prvopristopniki osvojili Lovrenc Willonitzer, Štefan Rožič, Matija Kos in Luka Korošec. Ranocelnik, lovec, rudar in kmet so bili štirje pogumni, pravi srčni možje in vsi štirje Bohinjci. Danes vemo, da njihov prvi vzpon na vrh ni bil povezan z nikakršnim posnemanjem ali tekmovanjem z drugimi, šlo je za izvirno, samostojno in pionirsko raziskovalno dejanje. Le ugibamo lahko, kakšna je bila njihova skromna planinska oprema pred 233 leti, a ohranilo se je poročilo, da so prišli na vrh po t. i. severovzhodnem razu. Vemo pa, da je večni sneg, podaljšek triglavskega ledenika, takrat segal skoraj do višine Malega Triglava. Vemo tudi, da je bil takrat greben med Malim Triglavom in vrhom zelo oster in da so ga šele desetletja kasneje razbili in opremili z varovalnimi žicami. Tudi zaradi tega so bili to štirje resnični junaki!

Dovolite mi, da se poleg srčnih mož spomnim še na srčno dekle, prav tako Slovenko in prav tako Bohinjko. Kot ženska govornica, kar verjetno na teh proslavah ni pogost primer, ne morem, da ne bi omenila, da se je dobrih devetdeset let za štirimi srčnimi možmi na Triglav povzpela tudi prva ženska. To je bila dvajsetletna Rozalija Škantar iz Srednje vasi v Bohinju, pozneje oskrbnica v Vodnikovi koči. Že res, da je bila hčerka gorskega vodnika Jožeta Škantarja-Šesta, pa vseeno je bil tudi ta vzpon leta 1870 izjemen in vreden spomina ter današnjega praznika. Srečna sem, da danes v gorah in tudi na poti na Triglav srečujemo skoraj enako število žensk kot moških, od mladih deklet, družin z otroki, pa tudi mladih upokojenk ne manjka.

Že uvodoma sem dejala, da današnji praznik večplasten: ne gre le za praznik človeške srčnosti in večnega raziskovanja, je tudi praznik ljubezni do narave in gora. Kdor ima rad Slovenijo, mora imeti rad tudi njen Alpski svet, ki obsega skoraj 30 % naše površine. Pa ne gre le za ljubezen do okolja, gre za tisti del narave, ki nam daje glavne vodne vire ter pomemben prostor za življenje, gospodarstvo in turizem. Včasih je veljala misel, da se gore spreminjajo zelo počasi. Danes pa v Alpah opažamo spremembe skoraj v vsakem novem letnem času. Od našega otroštva dalje so se Alpe drastično spremenile in kdo ve, kakšne bodo takrat, ko bodo odrasli naši vnuki.

Podnebje v Alpah se je v zadnjih stotih letih zaradi globalnega človekovega vpliva na sestavo ozračja bistveno spremenilo, saj so setemperature zraka povišale kar za 2° C: to je dvakrat več, kot je svetovno povprečje. Ogreva se nam ne le ozračje, temveč tudi tla, reke in jezera. Posledično se alpski ledeniki talijo, tudi naš triglavski. Če bi štirje srčni možje danes prečili Triglavski ledenik, ne bi mogli verjeti svojim očem, saj je njegova površina od časov njihovega

vzpona vsaj 50 krat manjša. V primerjavi z letom 1850 je v Alpah izginila skoraj polovica ledu, obseg taljenja pa se je v zadnjih 30 letih še močno povečal. Meja sneženja se dviguje, spreminjajo pa se tudi vremenski vzorci. Do leta 2050 utegne izginiti večina majhnih ledenikov. Z vsako otoplitvijo za 1 °C se snežna meja dvigne vsaj 150 metrov višje. Posledično se na nižjih višinah nabira manj snega. Tudi rastlinske vrste se premikajo proti severu in po pobočjih navzgor. Rastline, prilagojene na mraz, so sedaj izrinjene iz svojega naravnega okolja. Evropske rastlinske vrste so se do 21. stoletja premaknile več sto kilometrov severno, več kot 60 odstotkom planinskih rastlinskih vrst pa morda grozi izumrtje.

Podnebnih sprememb zaradi prepletenosti svetovnega gospodarstva in zaradi velike odvisnosti od fosilnih goriv ne moremo več ustaviti in se bomo morali nanje prilagoditi. In podnebne spremembe bodo spremenile tudi Alpe. Tako po fizični, biološki kot tudi po družbeni plati. Tudi Slovenija bo izgubila mnoge značilnosti, ki ji dajejo pečat danes: pa naj gre za ledeniški svet, vodnate reke, bogate smrekove gozdove in še kaj. Podnebne spremembe narekujejo tudi drugačno obnašanje njenih prebivalcev. Od prilagoditvene sposobnosti, odločnosti in modrosti ljudi, ki živijo v gorskem svetu pa je odvisno, kako močno bodo podnebne spremembe spremenile tudi gospodarske in socialne razmere. K sreči sta zaradi tradicionalne, trajnostne rabe naravnih virov v preteklosti voda in gozd v slovenskih gorah relativno dobro ohranjena pričakala podnebne spremembe, a kaj, ko naravo vzporedno s klimatskimi spremembami ogroža tudi čas liberalizacije v gospodarstvu, ki se kaže v izkoriščanju gorskega sveta s strani elektrogospodarstva, kmetijstva, gozdarstva, prometa in turizma.

Ampak vrnimo se še prazniku, ki ima v svoji večplastnosti tudi močno domovinsko noto. Triglav je za Slovence že stoletja tudi prvovrsten narodni simbol. Kako tudi ne, saj kot je dejal Kugy, Triglav ni le vrh, temveč prostrano kraljestvo. Ne le štirje srčni možje, tudi drugi – od barona Žige Zoisa, naravoslovca Baltazarja Hacqueta do Jakoba Aljaža – vsi in še mnogi drugi so pripomogli, da je danes Triglav pomembna gora v evropskem in svetovnem pomenu, da je izjemen v podobi in kulturno-zgodovinskem pomenu. Tudi to je postalo del temeljev državnosti Slovenije, ki je danes najmlajša od sedmih alpskih držav.

Zdi se mi da Triglav, spoštovanje in ljubezen do te gore, morda od vseh stvari najbolj družijo Slovence že desetletja. Simbol Triglava so od nekdanjih različnih razlogov uporabljali kot simbol slovenstva tudi najbolj sprti in ideološko obremenjeni Slovenci. Triglav ni gora levih ali desnih, ni gora rdečih ali črnih, ni gora bogatih ali revnih. Je preprosto gora, ki jo imaš rad, ker si Slovenec.

Čas, ki ga živimo ni več lagoden in tudi leta, ki prihajajo, bodo čas bolečih sprememb. Izkušnje, ki si jih pridobimo v gorah, bodo zato mnogo pomembnejše, kot si mislimo. Treba bo biti vztrajen, treba bo potrpeti in stisniti zobe. Tako kot na poti na Triglav bo treba kdaj zbrati pogum in ne gledati v brezna pod seboj, ampak k jasnemu cilju naprej. Kdaj pa kdaj bo treba znati tudi odnehati in poskusiti naslednjič. Ob tem prazniku si torej lahko iskreno želimo, da naj se srčnost štirih mož iz Bohinja in srčnost vseh, ki so jim takrat pomagali in omogočili osvojiti Triglav, prenese tudi v današnji čas in na to ter prihajajočo generacijo.

dr. Lučka Kajfež Bogataj